

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XXI: 2023

Grudziądz, dnia 02.02.2023 r.

Nr 6 (766)

1310. spotkanie

mgr historii Marek Szajerka

Aneks do artykułu

Marek Szajerka

Późnoromańska architektura kamiennieo-ceglana w Grudziądzu z 1 poł. XIII w., z czasów św. Chrystiana, cystersa i zarazem biskupa misyjnego Prus Artykuł okolicznościowy na osiemsetlecie obecności Grudziądza na kartach historii [5.08.1222 – 5.08.2022]¹

22.12.2022 r. do autora artykułu oraz do Przewodniczącego Koła Miłośników Dziejów Grudziądza wpłynął e-mail od dr. Wacława Kulczykowskiego z Uniwersytetu Gdańskiego następującej treści:

[...] *Odnosząc się do Pana artykułu. Aż w trzech miejscach nawiązał Pan imiennie do mojej osoby, czuję się więc w obowiązku ustosunkować się do Pana słów:*

- 1. W przypisie 10 napisał Pan, że „prof. dr hab. J. Piekalski już tego nie dostrzegł i wyraził pogląd, że Osa nie miała wideł a koryto Trynki to wyłącznie kanał”. **Proszę o wyraźne wskazanie fragmentu recenzji, w którym prof. Piekalski wyraził taki pogląd.***
- 2. Na stronie 6 odniósł się Pan do „Archeologów z innych ośrodków”, którzy podzielają Pana pogląd. Równocześnie w przypisie 18 wskazał Pan, że chodzi tylko o mnie i w dodatku „zmienilem zdanie”. Jest to jawna manipulacja, ponieważ skoro zmienilem zdanie to żaden archeolog, tym bardziej na Uniwersytecie Gdańskim obecnie nie podziela Pana poglądu. W pracy magisterskiej powołałem się na Pana, ale nawet wtedy użyłem przypuszczenia „możliwe, że jej wykonawcami był Zakon Cystersów”. Był to ostatni raz, gdy w jakiegokolwiek pracy naukowej poddawałem taką możliwość pod dyskusję. Prawdopodobnie musiał Pan być na innym spotkaniu, ponieważ w 2016 r. nie powtarzałem takiej „tezy”.*

¹Biuletyn KMDG z dnia 5.08, 2022, nr 22 A (746).

3. *Odnosnie strony 21: Zanim napisze Pan, co uważam, a co nie to zachęcam by wpiern przeczytał Pan moją pracę doktorską, do której, jak rozumiem, próbuje się Pan odwoływać. Wyraźnie w niej napisałem, że od momentu, gdy w kunszcie wodnym zamontowano pompy ssąco – tłoczące to woda była pobierana ze studni wykopanej przy kunszcie. Nie wiadomo jednak, kiedy ten mechanizm (pomp) został zamontowany. Pan z kolei sugeruje, że według mnie „woda była pobierana z Kanału Trynka, pierwotnego koryta Starej Ossy” aż do końca XIX w.*

Żądam wyraźnego sprostowania wszystkich popełnionych przez Pana błędów i przekłamań, które dotyczą mojej osoby na łamach Biuletynu Koła Miłośników Dziejów Grudziądza.

Z poważaniem,

dr Wacław Kulczykowski
UNIWERSYTET GDAŃSKI

Wydział Historyczny ul. Wita Stwosza 55, Gdańsk, p. 2.10²

Dr W. Kulczykowski ma zastrzeżenia do następujących fragmentów mojego artykułu:

Przypis 10.

Pod tym adresem internetowym jest dostępne dzieło Henenbergera: Prussiae nova tabula

<https://www.sbc.org.pl/dlibra/show-content/publication/edition/32917?id=32917>

Tę precyzyjną granicę państwową dostrzegł w swojej rozprawie doktorskiej dr Wacław Kulczykowski i w recenzji poparł Go dr hab. Piotr Oliński prof. UMK. Zob. recenzje:

https://historia.ug.edu.pl/st-tyt_nauk/94703/waclaw_kulczykowski

Inny recenzent prof. dr hab. J. Piekalski, Uniwersytet Wrocławski już tego nie dostrzegł i wyraził pogląd, że Osa nie miała wideł a koryto Trynki to wyłącznie kanał.

Dbając o wypracowane przez lata dobre imię Biuletynu Koła Miłośników Dziejów Grudziądza odpowiadamy na żądanie Pana Doktora.

Ad. 1.

Cytat ze wstępu recenzji Profesora dr. hab. Jerzego Piekalskiego, z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

[...] Zakres merytoryczny opracowania został jasno określony. Jest on dość szeroki jednocześnie zróżnicowany wewnętrznie. Rzekłbym trudny do ogarnięcia, obejmujący średniowiecze, nowożytność i próg czasów najnowszych. Autor podjął się zadania trudnego, ale logicznie zaprogramowanego. Będące przedmiotem analizy założenia hydrotechniczne stanowią dość czytelną linię rozwojową, przerwana dopiero w XIX w. industrializacją.

---

² W cytowanym tekście pominięty został fragment kurtuazyjny o charakterze osobistym.

W mniejszym stopniu uzasadniona została decyzja wyboru zakresu terytorialnego dolnego biegu rzeki Osy, z położonymi nad nią czterema historycznymi miejscowościami, w tym miastem Grudziądz, leżącym nie tyle nad Osą, co nad związanym z nią kanałem a przede wszystkim nad Wisłą. [...].³

Inne zdanie w tej kwestii wyraził doktor hab. Piotr Oliński, Profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, rodowity grudziądzanin. Podkreślenie miejsca urodzenia i zamieszkiwania w Grudziądzu ma w tym przypadku doniosłe znaczenie. Pan Profesor z autopsji zna topografię Grudziądza⁴.

[...] *Praca ma charakter analityczny. Jej celem jest opisanie i zanalizowanie obiektów hydrograficznych funkcjonujących w długim okresie czasu – od średniowiecza do XIX w. Badane obiekty zależne były od rzeki Osy, którą przyjmuje się za północną granicę ziemi chełmińskiej i znajdowały się w miejscowościach Słupski Młyn, Rogóźno – Zamek, Kłodka i Grudziądz. Oprócz badań analitycznych w pracy znalazły się również pewne elementy badań porównawczych. Duże znaczenie ma analiza konkretnych rozwiązań technicznych zastosowanych w poszczególnych obiektach, wskazanych za wzorce, z których korzystano, działania modernizacyjne. Istotna była również kwestia wzajemnych zależności od siebie poszczególnych obiektów. Należy więc uznać, że jest to ciekawy, dobrze dobrany problem badawczy. [...]*⁵

W dalszej części recenzji Profesor z UMK jeszcze precyzyjniej wyjaśnił swoje stanowisko:

[...] *Najobszerniejszy z rozdziałów poświęcony Grudziądzowi otwiera po wskazaniu celu badań oraz wykorzystaniu metod [? M.Sz.]⁶ tabelarycznie zestawienie osiągniętych wyników dotyczących 10 obiektów. Narracja w tym fragmencie zaczyna się od tematu położenia Grudziądza i granic jego patrymonium na mocy nadania krzyżackiego z 1291 r. z postawieniem słusznej uwagi o istnieniu „krótkiego kanału” jeszcze przed 1291 r. Ważnym problemem było również umiejscowienie jeziora Tuszewskiego. Południowa odnoga rzeki Osy oraz jezioro stanowiły główne elementy dróg wodnych dla dawnego Grudziądza. Od południa patrymonium miejskie ograniczone było przez jezioro Piaseczno (Piaski). Te naturalne przeszkody w postaci jezior i otaczających je mokradła w naturalny sposób ograniczały obszar patrymonium. W efekcie działania miasta zmierzały ku ich osuszeniu i meliorowaniu.*

³ J. Piekalski, *Recenzja pracy doktorskiej pt. Obiekty hydrotechniczne w dolnym biegu rzeki Osy do XIX w. autorstwa Wacława Kulczykowskiego*. Pogląd Pana Profesora o Osie i kanale Trynka ująłem w akapit i zaznaczyłem pogrubioną czcionką. Zob. Recenzja Profesora J. Piekalskiego:

https://bip.ug.edu.pl/st-tyt_nauk/94703/waclaw_kulczykowski

⁴ Por. https://pl.wikipedia.org/wiki/Piotr_Oli%C5%84ski Unikam Wikipedii w przypisach, ale w tym przypadku, jako źródło do podania miejsca urodzenia Pana Profesora jest uzasadnione.

⁵ Zob. Recenzja Profesora P. Olińskiego :

https://bip.ug.edu.pl/st-tyt_nauk/94703/waclaw_kulczykowski

⁶ Przepuszczalnie brak słowa *zawiera*.

Kolejna krótka część pracy dotyczy Rowu Tuszewskiego i kanałów melioracyjnych do XIX w. Po 1466 r. mieszkańcy otrzymali pozwolenie na budowę dodatkowych kanałów. Śladem tych prac jest tzw. Rów Tuszewski (Rów Tarpieński), który miał dać miastu wodę z jeziora Tarpno. W efekcie nie spełniał on dobrze swojej funkcji.

Następny rozdział nosi tytuł „Budowa Kanału Trynka”. Rozpoczęto ją w XVI w. Autor na podstawie pozwolenia królewskiego i wizyty króla ustalił czas jego budowy na okres od lipca 1551 do 1552 r. Wskazując na krótki okres budowy tego kanału uznał on, że prace opierały się na południowej odnodze Osy. Długość kanału wynosiła prawie 8 m. Był on przez długie lata głównym źródłem wody dla miasta. Zgodnie z przypuszczeniem dopiero funkcjonowanie tego kanału uruchomiło powstanie kanałów melioracyjnych a w efekcie osuszenie jeziora Tuszewskiego. [...]”⁷.

Ad.

Budzący zastrzeżenia przypis 18.

Przyp. 18.

Wacław Kulczykowski, doktorant Uniwersytetu Gdańskiego, autor pracy magisterskiej o studniach zamkowych na terenie państwa krzyżackiego, Gdańsk 2012. Tą swoją tezę powtórzył w październiku 2016 r. na wykładzie w Muzeum im. Ks. Władysława Łęgi, na temat wodociągu średniowiecznego w Grudziądzu. Już jako doktor zmienił zdanie w sprawie Zamku Wysokiego i przyjął stanowisko naukowców toruńskich z 2012 r.

Prelekcja w grudziądzkim Muzeum Pana Doktora nie pozostawiła śladu w postaci streszczenia wykładu, jak to ma miejsce w przypadku spotkań w Kole Miłośników Dziejów Grudziądza. Nie wykluczam, że z mojej strony była nie zamierzona nadinterpretacja, ale nie celowe przekłamanie lub manipulacja. Jeśli tak zostało to odebrane to przepraszam za to Pana Doktora i w swoim imieniu zachęcam do kontynuacji badań nad dawną hydrotechniką Grudziądza.

Koło Miłośników Dziejów Grudziądza też ma w tym temacie swój trwały wkład.

Biuletyny KMDG z kręgu zainteresowań Pana Doktora W. Kulczykowskiego. Pozycje 1-20 ukazały się do 2020 r., czyli roku, kiedy była obrona rozprawy doktorskiej. W następnych latach kolejne pozycje, w tym dotyczące wodociągu miejskiego.

Ze strony KMDG dołożyliśmy wszelkich starań by wyjaśnić działanie grudziądzkiego wodociągu. Tematyką średniowiecznego Grudziądza od strony badawczej zajmowałem się ok. 40 lat.

---

⁷Recenzja Profesora J. Olińskiego, op. cit.

1. Szajerka M., *Grudziądz w XIII-XIV w. Studium historyczno – architektoniczne*, Grudziądz 2001, ss.148. Maszynopis znajduje się w zbiorach czytelnicy naukowej Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu oraz bibliotece Muzeum im. ks. dr W. Łęgi w Grudziądzu. Sygnatura nr 194.695 Czyt. Nauk.
2. Szajerka M., *Grudziądz w XIII-XVIII w. Kwestia synchronizacji różnych źródeł historycznych i jej wpływ na obraz miasta w historiografii. Studium historyczno-architektoniczne*. Grudziądz 2004. Praca na płycie CD. Wydruk oryginalny znajduje się w zbiorach czytelnicy naukowej Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu oraz bibliotece Muzeum im. ks. dr W. Łęgi w Grudziądzu. Sygnatura nr 199.667 Czyt. Nauk.
3. Szajerka M., *Mosty średniowieczne w Grudziądzu*. Kalendarz Grudziądzki 2001, s. 89-93.
4. Szajerka M., *Średniowieczne baszty ustępowe w panoramie miasta Grudziądza ze szczególnym uwzględnieniem pierwotnego przeznaczenia spichrzny 49-51*, Rocznik Grudziądzki, T. 17: 2007.
5. Szajerka M. *Terytorium Grudziądza w świetle przywilejów lokacyjnych*. Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R.VII: 2009, nr 21 (213), ss. 4.
6. Szajerka M. *Kilka uwag do odczytu Edwarda Wiśniewskiego Rów Hermana i jego dopływy*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XII: 2014, nr 20 (395), z d. 11.06.2014, ss.4.
7. Szajerka M., *Folusz w Młynie Górnym*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XII: 2014, nr 29 (404), z d. 22.10.2014 r., ss.8.
8. Szajerka M., *600 rocznica zbudowania wodociągu miejskiego w Grudziądzu. Problem wody pitnej w Grudziądzu od XIII do XVIII w.* 1415-2015, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XII: 2014, nr 32 (407), z d. 12.11.2014 r., ss.14.
9. Szajerka M., *Browarnictwo i gorzelnictwo w Grudziądzu w średniowieczu i czasach nowożytnych w świetle dzieła X. Froelicha z 1868 r.*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XIII: 2015, nr 14 (426), z d. 25.03.2015, ss.12.
10. Szajerka M. [red.], Błaszczak K., Błaszczak W., Stachowicz M., *Grudziądzkie mosty średniowieczne*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XIII: 2015, nr 24 (436), z d. 24.06.2015, ss.16.
11. Szajerka M., *Podobieństwo w rozplanowaniu Grudziądza i Starej Warszawy*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XIV: 2016, nr 4 (457), z d. 3.02.2016, ss.8.

12. Szajerka M., *Łąznia w Grudziądzu w okresie średniowiecza i w czasach nowożytnych*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XIV: 2016, nr 27 (480), z d. 14.09.2016, ss.12.
13. Szajerka M., 150. *Rocznica wydania dzieła Xaverego Froelicha Geschichte des Graudenzer Kreißes, [Dzieje powiatu grudziądzkiego] 1868-2018. Dzieje powiatu grudziądzkiego z 1868 r., jako źródło historyczne*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVI: 2018, nr 3 (541), z d. 17.01.2018, ss.24.
14. Szajerka M., *Niwelacja terenu Grudziądza w latach ok. 1218-1810*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVII: 2019, nr 13 (590), z d. 3.04.2019, ss.12.
15. Szajerka M., *Powierzchnia Grudziądza w średniowieczu i czasach nowożytnych. Dylemat badawczy w świetle informacji na pieczęciach*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVII: 2019, nr 16 (593), z d.8.05.2019, ss.32.
16. Szajerka M., *600 rocznica zbudowania wodociągu miejskiego w Grudziądzu. Problem wody pitnej w Grudziądzu od XIII do XVIII w. 1415-2015. Supplement*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVII: 2019, nr 19 (596), z d. 5.06.2019, ss.12.
17. Szajerka M., *Materialne dowody świetności Grudziądza w XIII w.*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, Rok XVII: 2019, nr 30 (607) z d. 30.10.2019 r., ss.16.
18. Szajerka M., *Grudziądz, jako miasto-klasztór wg tezy śp. dr hab. Krystyny Zielińskiej – Melkowskiej*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVIII: 2020, nr 2 (616), z d. 15.01.2020, ss. 20.
19. Szajerka, *800 rocznica założenia Grudziądza 1222-2022*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVIII: 2020, nr 3 (617) z d. 16.01.2020, ss. 20.
20. Szajerka, *Grudziądz. Od miasta-klasztoru do zamku. Pierwotny cysterski zamek krzyżacki w Prusach z 1 poł. XIII w.*, Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza, R. XVIII: 2020, n-ry 16-35, cz. 1-16.

Podsumowując, pragnę jeszcze raz wyrazić przekonanie, że pisząc o dyskur­sie w sprawie widel rzeki Osy w tej konkretnej rozprawie doktorskiej chciałem podkreślić jej doniosłe znaczenie dla dalszych badań nad dziejami średniowiecznego Grudziądza.

Mapa Prus autorstwa Kacpra Henenbergera z XVI w. z zaznaczonymi widłami Osy. Źródło domena publiczna.

Okienko na stronie tytułowej przedstawia kadr z mapy Hennebergera z widłami Osy

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.